

Kippen die niet iedereen heeft!

Een groot aantal Nederlandse kippenrassen is inmiddels zeldzaam geworden. Dat was van de Middeleeuwen tot in de negentiende eeuw, de tijd waarin deze rassen ontstaan zijn, niet veel anders. Een indrukwekkende geschiedenis in vogelvlucht.

De rijke geschiedenis van de Nederlandse kippenrassen valt samen met maatschappelijke en culturele ontwikkelingen en

fenomenen van de afgelopen zeshonderd jaar; van buitenplaatsen en dierentuinen, van kippenrassen en grootwinkelbedrij-

De menagerie van Melchior d'Hondecoeter (Rijksmuseum)

ven. Dát ze al zo lang bestaan kunnen we zien aan de hand van schilderijen van onder meer Melchior d'Hondecoeter en Aert Schouman, die deze kippen al in de zestiende en zeventiende eeuw schilderden.

Kooplieden en zeevaarders

Over de vragen waar onze Nederlandse kippenrassen oorspronkelijk vandaan komen en op welke wijze ze zich verspreid hebben, zijn verschillende theorieën. In de tijd dat deze bijzondere rassen ontstaan zijn, vanaf de vijftiende eeuw, waren ze schaars, omdat ze van oorsprong hier niet vandaan kwamen. Hun voorouders werden van ver meegenomen door kooplieden en zeevaarders.

In de vroege Middeleeuwen bestond in Noord- en Oost-Europa het Hanzeverbond; verschillende steden in Europa dreven handel met elkaar in voornamelijk agrarische producten. Het zou goed mogelijk zijn dat ook levende have, zoals kippen, werd verhandeld.

Luxeartikel

Een andere theorie is dat deze kippen via Azië, Rusland en Italië de Lage Landen binnenkwamen. Uit die verre landen werden in de Middeleeuwen voornamelijk luxe producten aangevoerd, zoals zijde en specerijen. De exclusiviteit dreef de prijs omhoog en daarom kon niet iedereen ze zich veroorloven.

De dieren hadden de status van luxeartikel en werden als curiositeit zeer gewild onder de adel en rijke burgerij van ons land. Zij

hadden er veel geld voor over om ze te bezitten. Het was de 'blingbling' van die tijd.

De pachters van diezelfde adel werd het ook ronduit verboden deze exclusieve kippen te houden. Soms werd het toegestaan, maar daar was wel een voorwaarde aan verbonden. Om de waarde van die dieren te verminderen moest van kippen die 'buiten de gevestigde orde van status' gehouden werden, iets worden afgehaald zoals een teen of vleugel.

Pronken in menagerieën

In de eeuwen hiervoor was het dus voornamelijk de adel die zich deze kippen wensten én konden veroorloven. Om mee te pronken in menagerieën en voliëres. Deze menagerieën, verzamelingen van dieren, waren eeuwenlang de grote mode. Ze werden in prachtige, symmetrisch aangelegde tuinen en parken bij landgoederen gebouwd en dienden eerst geen wetenschappelijk of educatief doel, maar waren een statusverhogende curiositeit.

Menagerieën bestonden al sinds de vijftiende eeuw aan de Europese hoven. De lagere adel wilde graag meedoen aan deze mode en wilde op die manier ook macht en weelde tonen, net als de grote vorsten in Schönbrunn en Versailles, die de trend zetten. De oudste nog bestaande menagerie is die van Schönbrunn in Wenen.

Het bij voorkeur grote, strak gemaaide grasveld bij de ingang voor het kasteel of buitenplaats en de uitgebreide menagerie was het ultieme symbool van status en weelde. In deze menagerie trof men een bonte verzameling dieren aan. Van bijzonder pluimvee tot tropische en exotische vogels, zoals flamingo's en pelikanen. Later

kwamen daar ook apen, zebra's en zelfs olifanten bij! Gaandeweg kreeg men meer oog voor de wetenschappelijke en educatieve waarde van de menagerie. Ze werden opengesteld voor het publiek. Zo zijn de moderne dierentuinen ontstaan.

Marskramers met de kiek

Boeren en pachters hadden veelal een allegaartje aan kippen lopen. Kippen hadden wel degelijk waarde, maar het ging voornamelijk om hun producten eieren en vlees. Uiterlijke schoonheid was van ondergeschikt belang.

Maar uiteindelijk vonden de meer exclusieve 'elitekippen' toch hun weg onder burgers, boeren en pachters. Aan een modegril wil iedereen graag meedoen.

Er waren lieden die daar graag een graantje van meepikten: de marskramers. In de Middeleeuwen stonden de marskramers te boek als vrijbuiters en handige handelaren. Ze trokken door heel Europa. Ze hadden het imago van oplichters, profiteurs en landlopers. Dat maakte hen niet overal geliefd. Toch hebben we in ten minste één opzicht veel aan de marskramer te danken: hij was niet uitsluitend de verspreider van nieuws, roddel, pamfletten, erotische portretjes, protestantse propaganda, tabak, kruiden, linnen en draad. In zijn draagmand, de 'kiep' genaamd, nam hij ook kippen en eieren mee.

Dat de verdere verspreiding van kippenrassen gebeurde door marskramers, die nou eenmaal een neus voor waardevolle en schaarse spullen hadden, is zeer aannemelijk. Ook in ons land vestigden zich sommige marskramers. Deze immigranten zetten winkels op in steden en dorpen. Van 'inhalige zondaars' runnen ze nu de

De 'kiep' van een marskramer

respectabele winkelketens van onze tijd. Zo richtten de voormalige Duitse marskramers Clemens en August Brenninkmeijer C&A op.

'Elitekip' bleef schaars

Met de grote sociale omwentelingen en het verdwijnen van de status en rijkdom van de adel in de twintigste eeuw, raakten ook veel buitenplaatsen en landgoederen in verval. De opkomst van nieuwe fabrieksrassen en houderijsystemen deden de rest. Een enorme teruggang in verscheidenheid van huisdierrassen – niet alleen kippen – was het gevolg. Gelukkig was het begin 1900 de heer Houwink gelukt een flink aantal kippenrassen te behoeden voor uitsterven, zodat u ze ook nu nog kunt aantreffen in het Nederlandse landschap. ●

Bron: *Herenhoenders*, Kroon/Boks